

Învățământul academic privat din Ungaria

[Aspects of private higher education in Hungary]

Constantin ILAȘ

Abstract: *The Hungarian state is involved in institutional of higher education reform. The main orientation of the reform is turning Universities maintained by state into higher educational institution maintained by the private companies. Furthermore the higher education institutions of state was organized so that more and more students should pay for their studies.*

Keyword: *reform, higher education, funding, private.*

Reformele din învățământul superior din Ungaria: de la stat către privat¹

Ungaria s-a confruntat după căderea regimurilor comuniste din Europa de Est cu aceeași problemă pe care o avem și în România, adică cea a creșterii numărului de studenți concomitent cu scăderea calității învățământului superior și a valorii diplomelor universitare. Implementarea politicii taxelor de studii a fost o modalitate de inițiere a reformei în învățământul superior între 2006-2010.

Pentru a evita insatisfacția studenților și a publicului, cuvântul „taxe” a fost evitat de către politicieni, iar numele oficial pentru această nouă obligație financiară a fost „contribuție parțială pentru dezvoltare”. Conform proiectului de lege, aceasta trebuia plătită de către fiecare student, cu excepția studenților din primul an de studii, pentru a permite o clasare a studenților conform cu performanțele

lor. De asemenea, trebuiau exceptați și studenții de la studii doctorale, precum și cei aflați într-o situație materială dificilă. Această măsură ar fi condus, pe lângă creșterea calității, și la determinarea sistemului educației superioare de a fi mai onest prin distingerea mai clară între studenții performanți și ceilalți prin recompensarea celor mai buni. De aceea un procent de 15% a celor mai buni dintre studenți n-ar fi plătit nimic și ar fi putut primi și ajutor financiar pe deasupra.

Opoziția politică de la acea vreme a cerut un referendum pentru abolirea taxelor în învățământul superior, iar noua obligație financiară a fost revocată de parlamentul maghiar. Dar, a fost mai curând o reacție la adresa guvernului și mai puțin la ideea de taxare în sine. Căci, după accederea la conducere a guvernului Victor Orban în 2010, care a contestat în alegeri și a cerut eliminarea măsurii introducerii taxelor, prin legea învăț

țământului superior adoptată la doar câteva luni după câștigarea alegerilor, în 2011, și apoi amendată în 2016, titlatura taxelor s-a schimbat. Cuvântul taxă este în continuare evitat, iar studenții care își plătesc integral studiile au în lege titlatura de „studenți cu autofinanțare” sau care participă la studii autofinanțate.

Numărul locurilor finanțate de stat a fost scăzut, iar în câteva domenii de studii minimul de puncte cerut pentru admitere a fost determinat de către guvern și chiar crescut pentru a permite admiterea mai multor studenți la studiile autofinanțate. Cei care nu au numărul necesar de puncte pot fi admiși doar la forma studiilor autofinanțate, în cazul în care capacitatea de școlarizare permite acest aspect. Pentru studiile autofinanțate a fost creat un nou tip de împrumut bancar² destinat studenților pentru finanțarea taxelor de studii, iar acest tip de împrumut nu poate fi cheltuit în alte scopuri (de exemplu pentru acoperirea costurilor vieții).

O altă reformă importantă a fost aceea că, începând cu anul 2013, studenții maghiari sunt nevoiți să semneze un contract care-i determină/obligă să rămână și să muncească în Ungaria o anumită perioadă de timp după absolvire. În 2019, guvernul a anunțat reducerea locurilor finanțate de stat și introducerea contractului menționat anterior, ceea ce a condus la scăderea înscrierilor în învățământul superior cu 18%. În paralel, în învățământul liceal s-a intenționat, pentru ca apoi măsura să

fie amânată, introducerea, începând cu anul 2020, a prevederii ca cel puțin un examen obligatoriu, în afara celor 5 examene de bacalaureat, să fie promovat la un nivel avansat sau intermediar la o limbă străină și aceasta ca o altă minimă cerință pentru admiterea la universitate pe locurile finanțate de la buget, care astfel ar fi devenit și mai dificilă. Viktor Orbán descrie acest fenomen drept „autofinanțarea sistemului de studii superioare”.

Un alt moment important și o decizie semnificativă în reforma educației superioare a venit în iulie 2019, când Universitatea „Corvinus” din Budapesta, cea mai performantă în domeniul învățământului economic, a fost transformată din universitate de stat în universitate privată. Schimbarea a vizat faptul ca universitatea să nu mai fie controlată de către guvern, ci de către o fundație numită *Maecenas Universitatis Corvini*. Fundația a primit și a preluat toate proprietățile universității, iar susținerea financiară se face prin dividende din acțiunile a două companii, deținute anterior de statul maghiar: una petrolieră (*MOL*), iar cealaltă farmaceutică (*Richter*). Acțiunile pe care universitatea le deține la aceste două companii nu pot fi vândute de către fundație și trebuie utilizate pentru a finanța universitatea. Conform președintelui fundației, care este și director executiv al *MOL*, suma totală care derivă din aceste dividende va fi mult mai predictibilă și mai mare decât a fostei universități pe când era finan-

țată de la bugetul de stat. Scopul schimbării de model a fost să impulsioneze performanța universității per total și pentru a atrage noi resurse într-un mediu legislativ mai flexibil. Structura universității a fost reorganizată, un număr de programe de studii a fost reînnoit și au fost create bursele „Corvinus” pentru studenții performanți, indiferent de proveniența lor socială.

Dar, legarea mai strânsă a finanțării universității de mediul economic este relativ defectuoasă. Pentru că în anul 2020 impactul negativ al pandemiei de Coronavirus a fost notabil pentru companiile petoliere, *MOL* a anunțat încă din primăvara lui 2021 că nu va acorda dividendele din acest an pe care Universitatea „Corvinus” se bazează în principal, iar această decizie are un impact serios asupra instituției și ne arată dezavantajele formelor de finanțare similare. În anul 2020, alte opt universități publice au fost transformate în „universități private”.

Burse, autofinanțare, taxe

Statul maghiar recunoaște, deși nu explicit, prin lege că nu există învățământ superior gratuit sau în mod echivalent că învățământul necesită cheltuieli de la bugetul de stat și deci costă statul maghiar. De aceea legea învățământului superior clasifică tipurile de programe de studii și de studenți astfel³. Ceea ce în România se intitulează „locuri plătite de la buget”, în Ungaria se cheamă „bursă integrală de stat”, prin care costurile

studiilor sunt achitate integral de către stat; urmează „burse parțiale”, prin care statul ungar asigură doar o parte (50%) din plata studiilor, studentul admis cu bursă parțială de stat urmând să acopere cealaltă parte; în fine, urmează „studiile autofinanțate” sau autofinanțarea studiilor de către student, prin care studentul achită integral costurile studiilor. Obligațiile studenților admiși la studii cu burse integrale și parțiale de stat sunt prevăzute în Art. 48/A și sunt destul de severe, menționând aici nu doar faptul că trebuie să restituie integral bursa, indexată cu rata anuală a inflației stabilită de Biroul Central de Statistică ungar, dacă nu obțin diploma (Art. 48/A, paragraf d)), ci există și obligația să rămână angajați în Ungaria pe o perioadă echivalentă măcar cu perioada în care au primit bursă integrală sau parțială pentru a plăti asigurări sociale⁴.

Bursele, deci și taxele pentru studenții autofinanțați, se fixează în funcție de costurile programului de studii urmat, care sunt stabilite prin lege⁵. Legea nu precizează dar se subînțelege că nivelul taxelor pentru programele autofinanțate⁶ sunt la nivelul bursele integrale acordate de statul maghiar pentru că altfel s-ar crea inechitate și discriminare. În plus, obligațiile de rambursare, pentru nerespectarea condițiilor prevăzute de lege pentru acordarea bursele integrale și parțiale, constituie datorie publică și se supun acelorași reguli aplicabile și taxelor⁷.

Cifre de școlarizare, ponderea învățământului universitar privat, proprietatea

În ceea ce privește modalitatea de stabilire a cifrei de școlarizare, în universitățile de stat și în cele private aceasta se află la dispoziția instituției de învățământ superior⁸. Comitetul de Acreditare Maghiar, HAC, echivalentul ARACIS din România, nu are nici o atribuție prevăzută în legea învățământului superior cu privire la stabilirea cifrei de școlarizare⁹. Cu alte cuvinte, instituțiile de învățământ superior au libertatea de a absorbi din piață și de a școlariza numărul maxim de studenți în limitele capacității de școlarizare.

Numărul total de instituții de învățământ superior (de stat și private) recunoscute de stat prin hotărâre a Parlamentului, publicate în legea ungară în Anexa 1¹⁰, era de 66 în anul universitar 2015/2016, din care 21 erau universități publice și 7 universități private, 5 universități publice de științe aplicate și numai 2 private, precum și 28 de colegii private și 3 colegii publice. Per total, în procente existau așadar în 2016 un procent de 56% de instituții private și 43% instituții publice. Însă, din 2016 până în anul universitar 2020/2021, numărul total de instituții destinate învățământului superior a scăzut de la 66 la 62¹¹. În anul universitar 1990/1991 erau 77¹², iar numărul de cadre didactice a crescut de la 17302, în 1990, la 23511, în 2020/2021. Conform Biroului Central de Statistică¹³, numărul de studenți a înregistrat o scădere de la 359 000 de studenți, în

anul 2013, la 283 400, în 2018, sau în procente, raportate la populația Ungariei, de la 3,63%, în 2013, la 2,90%, în 2018¹⁴. În anul universitar 2019/2020 era înscriși un număr total de studenți de 285110, în 64 de instituții cu 23383 cadre didactice. Pentru a vedea totuși care este ponderea reală a învățământului privat față de cel de stat în Ungaria ar trebui să putem compara numărul efectiv de studenți înscriși în instituțiile private și cele publice față de numărul de studenți în total. Din nefericire, nu am putut avea acces la o astfel de informație.

În plus, în marea lor majoritate, colegiile private și cele publice sunt dedicate învățământului confesional, teologic și religios. Legea maghiară distinge între Universități și colegii¹⁵. Universitățile trebuie să asigure cel puțin 8 programe de licență, 6 programe de master și pot asigura programe doctorale și acordarea titlurilor de doctor, cel puțin 60% din personalul didactic și de cercetare deține calificare academică și are capacitatea de a livra o parte din programe într-o limbă străină. Poate fi intitulată Universitate de Științe Aplicate instituția de învățământ superior care asigură cel puțin 4 programe de licență și 2 de master, cel puțin 45% din personalul didactic și de cercetare are calificare academică și livrează câteva programe într-o limbă străină. Colegiul trebuie să asigure cel puțin o treime din personal cu calificare academică.

În ceea ce privește regimul proprietății instituțiilor de învățământ

superior privat, legea maghiară este ambiguă, pentru că la Articolul 7 (1)

¹⁶ precizează că instituțiile de învățământ superior trebuie să dețină un așezământ permanent, precum și personal academic didactic și de cercetare permanent. În paragraful 2 așezământul (seats) este definit drept locul în care instituția de învățământ superior își desfășoară principalele

activități și își are administrația centrală, cu condiția ca acesta să rămână valabil pentru cel puțin 8 ani așa cum este definit de Guvern. Or, din această prevedere ar rezulta că nu se presupune în mod obligatoriu și proprietatea asupra așezământului respectiv¹⁷.

Note

¹ Cea mai mare parte a informațiilor din această secțiune, mai puțin trimiterile la legea învățământului superior din Ungaria, sunt preluate, traduse și adaptate din Hanna Berbas and REPUBLIKON INSTITUTE, *From Public to "Private" Universities: Model Change in Hungarian Higher Education*, 7 decembrie 2020, <http://4liberty.eu/from-public-to-private-universities-model-change-in-hungarian-higher-education/> accesat martie 2021.

² Paragraful 2 al Art 46: „Pentru toți studenții la care face referire paragraful 1, statul ungar prevede oportunitatea unui împrumut pentru studenți așa cum este stabilit în decretul guvernamental referitor la acest aspect”. Nu există precizarea expresă dacă studenții înscriși la o instituție de învățământ superior privat pot beneficia sau nu de acest tip de împrumut, deși în mod implicit ei pot fi asimilați studenților care își autofinanțează studiile.

³ Cf. Articolului 48 din Legea Educației Naționale Superioară: 1. Pe temeiul formei de finanțare studenții trebuie clasificați fie ca studenți finanțați prin burse integrale sau parțiale ale statului maghiar, fie ca studenți care își autofinanțează studiile (self-funding students). Para-

graful 2 specifică faptul că în fiecare an studenții finanțați prin burse integrale sau parțiale trebuie să fie reclasificați ca studenți cu autofinanțare dacă nu reușesc să acumuleze cel puțin 18 credite în medie sau nu dobândesc nivelul de performanță academică stabilit de regulile definite de instituția de învățământ superior în concordanță cu decretul relevant ale Guvernului. https://www.mab.hu/wp-content/uploads/Nftv_angol_2Sept2016_EMM-I-forditas.pdf, p. 39, accesat martie 2021; vezi și art.39 (1) și (3), p. 29, precum și art. 46(1), p. 37.

⁴ Art. 48/A, b): studenții finanțați prin burse integrale sau parțiale sunt obligați să aibă un contract de muncă sau orice alt contract legal privitor la muncă sub jurisdicția Ungară ori se angajează în activități antreprenoriale și ca rezultat să dețină acoperire pentru asigurări sociale pentru o perioadă de până la 20 de ani după obținerea diplomei, pe o durată egală cu durata studiilor finanțate integral sau parțial prin bursă de stat.

⁵ Art. 46 (3): „În conformitate cu costurile programului determinate prin lege statul trebuie să asigure întregul cost al programelor urmate de studenții finanțați prin bursă integrală a statului Maghiar și jumătate din costul programelor ur-

mate de studenți finanțați prin burse parțiale, în timp ce costurile programelor autofinanțate trebuie acoperite de către studenți”, p. 37.

¹ Paragraful 3 al Art. 46 nu vorbește despre studenți care-și autofinanțază studiile, ci de programe de studii autofinanțate.

² *Idem.*

³ Art. 67 „Autoritatea educațională paragraful 3) d) determină și modifică numărul maxim de studenți care pot fi admiși”.

⁴ Vezi Art. 70, 71, 71A.71B, precum și Art. 67, paragrafele 3d și 4.

⁵ https://www.mab.hu/wp-content/uploads/Nftv_angol_2Sept2016_EMMI-forditas.pdf, pp. 93-96.

⁶ https://www.ksh.hu/docs/eng/xstadat/xstadat_annual/i_zoi007a.html?dwn=133

⁷ https://www.ksh.hu/stadat_files/okt/en/okt0020.html accesat aprilie 2021

⁸ https://www.ksh.hu/stadat_annual_2_6

⁹ https://www.ksh.hu/stadat_files/okt/en/okt0044.html, accesat aprilie 2021.

¹⁰ Cf. Art. 9, https://www.mab.hu/wp-content/uploads/Nftv_angol_2Sept2016_EMMI-forditas.pdf, p. 5.

¹¹ Art. 7(1) Higher education institutions shall have permanent seats and permanent academic teaching and research staff. (2) The permanent seat is the place where the higher education institution performs its core activities and has its central administration, provided that it remains available for the performance of the tasks of the higher education institution for not less than eight years, as defined by the Government.

¹² La Art. 87, se precizează că instituțiile publice de educație superioară vor fi administratori de active plasate la dispoziția lor de către menținător (administrator), în timp ce instituțiile similare private (non-state) trebuie să fie utilizatorii (non-state) astfel de active, mai puțin în cazul în care menținătorul (the maintainer) le atribuie dreptul de proprietate asupra acestor active. ((1) Public higher education institutions shall be asset managers of the assets placed at their disposal by the maintainer for the purpose of the performance of their tasks, while non-public higher education institution shall be the users of such assets, unless the maintainer assigns to them the right of ownership of the assets.)

Bibliografie

Act CCIV of 2011 on National Higher Education (as in force on 2 September 2016) https://www.mab.hu/wp-content/uploads/Nftv_angol_2Sept2016_EMMI-forditas.pdf

BERBAS, Hanna, REPUBLIKON INSTITUTE, *From Public to “Private” Universities: Model Change in Hungarian Higher Education*, 7 decembrie 2020, <http://4liberty.eu/from-public-to-private-universities-model-change-in-hungarian-higher-education/> https://www.ksh.hu/stadat_annual_2_6